

colofon

november 2025

De samensteller, schrijver en uitgever van dit boek zijn zich volledig bewust van hun taak en streven ernaar zo betrouwbaar mogelijk uitgaven te verzorgen. Desondanks kunnen zij geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor (de gevolgen van) onvolkomenheden die eventueel in deze uitgave voorkomen.

ISBN: 9789403840079

[CT2, creative thinking coaching training](#)

Grote Berg 46F

5611 KL Eindhoven

040-2813128

www.CT2.nl

vormgeving omslag en binnenwerk: Marc Camps, Marc-a-Thing

tekstredactie: Carin Springelkamp, Caraat Media

tekstcontrole: Anouschka Schutte, Proactive Translations

AI-toetsing: Max Dinser, Digital Bricks

geschreven met ondersteuning van: ChatGPT en Claude.ai (Anthropic)

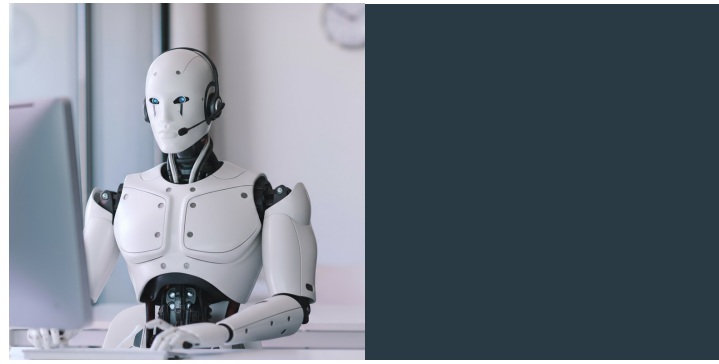

Op deze uitgave rust auteursrecht met een Creative Commons-licentie (CC BY-NC-SA): je bent vrij om deze uitgave te delen en te bewerken onder de strikte voorwaarden dat je dit enkel en alleen doet voor niet-commerciële doeleinden en altijd met naamsvermelding van de schrijver van deze uitgave.

Geen enkel deel van dit boek mag worden gebruikt voor het trainen van kunstmatige intelligentie; hiermee is tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave uitdrukkelijk niet toegestaan.

Alle rechten voorbehouden, inclusief voor tekst- en datamining, het trainen van kunstmatige intelligentie (AI) en soortgelijke technologie.

inleiding: AI: wat moet de OR daarmee?

Nederlandse ondernemingsraden staan voor een historische uitdaging: kunstmatige intelligentie (AI) zal het werk van miljoenen medewerkers gaan veranderen. Van automatische werkplanning tot intelligente klantenservice: AI-systemen nemen steeds meer beslissingen die medewerkers raken.

De EU AI-wet is stapsgewijs in werking gegaan vanaf februari 2025. Nederlandse organisaties zijn verplicht om zich hieraan te houden. OR-en hebben een belangrijke rol bij de invoering van deze wet en de WOR-rechten van de OR worden belangrijker dan ooit.

de context

Nederlandse organisaties investeren massaal in AI. Volgens onderzoek van het CBS gebruikte in 2024 22,7% van de Nederlandse bedrijven met meer dan 10 medewerkers één of meer AI-technologieën. In een commercieel onderzoek onder IT-managers geeft 68% aan AI in enige vorm te hebben ingevoerd.

Dit geeft risico's. Gegevens van medewerkers kunnen uitlekken via AI-chatbots (zie de case studies in de bijlagen) en algoritmes kunnen discrimineren bij werving en selectie. Ook kan automatisering de werkzekerheid bedreigen, zeker als er geen overleg is hoe er zorgvuldig en goed keuzes gemaakt gaan worden. Denk aan medewerkers die moeten leren om met meer automatisering om te gaan, maar ook aan het ontslag van medewerkers bij reorganisatie van het werk of aan de kwaliteit van de output van een AI-systeem.

de kans

kans voor de OR

OR-en hebben unieke mogelijkheden om deze ontwikkelingen te beïnvloeden. De EU AI-wet versterkt de rechten van medewerkers en de WOR geeft krachtige instrumenten. Bovendien krijgen de Nederlandse toezichthouders meer bevoegdheden om te controleren en te handhaven.

kans voor management

Organisaties die hun OR in een vroeg stadium informeren en gebruiken, doen het beter bij het invoeren van grote(re) veranderingen in de organisatie. Medewerkers accepteren AI-veranderingen beter als de OR erbij betrokken is. Daarmee wordt de OR een strategische partner in plaats van een obstakel.

urgentie

De ontwikkeling van AI gaat snel. Elke week komen er nieuwe AI-tools of -toepassingen bij. Wachten met AI-beleid als organisatie wordt daarmee (steeds) duurder en moeilijker. OR-en die nu investeren in AI-kennis zetten zichzelf neer als belangrijke spelers in dit veranderproces.

De EU AI-wet heeft 3 belangrijke deadlines, **februari 2025**: eerste regels van kracht, **augustus 2026**: alle hoog-risico AI onder toezicht, **augustus 2027**: volledige implementatie

Zie bijlage K: hand-out voor de Bestuurder — invoering van AI met OR-meerwaarde voor een managementsamenvatting en mini-tijdslijn.

Dit boek, waarin kennis wordt gecombineerd met praktische tools en instrumenten, helpt de OR om een positie in te nemen.

Speciaal voor jou: extra's om te downloaden!

Met deze inlog voor de speciale pagina kun je diverse extra's downloaden om meteen aan de slag te gaan. Gebruik deze inlog meteen en kijk wat we hebben klaargezet!

Speciale pagina: <https://ct2.nl/bonusmateriaal-praktijkboek-ai>

Wachtwoord: b0nusA1

Dit boek bouwt voort op drie eerder gepubliceerde artikelen over AI en medezeggenschap:

- [“AI-gebruik voor OR-leden: veilig werken”](#)
- [“WOR-rechten bij AI: wanneer welk artikel”](#)
- [“OR en AI-wet: termijnen 2026-2027 + praktische voorbereiding”](#)

De teksten van deze artikelen zijn in dit boek opgenomen.

gebruiksaanwijzing

hoe dit praktijkboek is opgebouwd

Dit boek volgt een logische opbouw van uitleg – actie – achtergrond.

Vervolgens bespreken we de zaken die belangrijk zijn bij de uitvoering:

deel 1: Wat is AI en wat betekent het voor medewerkers?

deel 2: Wat is de rol van de OR bij de invoering/uitvoering van AI in de organisatie?

deel 3: Wat kan/moet de OR zelf met AI: gevaren in je OR-werk

deel 4: Juridisch kader OR, ontwikkelingen, internationale context, toezicht en handhaving

deel 5: Bijlagen

wat je leert in dit OR praktijkboek

In dit OR-praktijkboek leer je welke rechten uit de WOR van toepassing zijn bij de invoering van AI, hoe je AI-risico's kunt herkennen en aanpakken, en welke concrete stappen je in verschillende situaties kunt nemen. Daarnaast vind je sjablonen voor brieven en adviezen, en handvatten om te bepalen wanneer escalatie naar toezichthouders nodig is.

verschillende ervaringsniveaus

beginners: start met hoofdstuk 9 (scenario's) om je situatie te herkennen. Lees daarna de relevante achtergrond.

ervaren OR-leden: ga direct naar hoofdstuk 11 (strategische aanbevelingen) en hoofdstuk 13 (praktische tools).

AI-experts: focus op hoofdstuk 6 (internationale vergelijking) en hoofdstuk 10 (toekomstige ontwikkelingen).

naslagwerk

Gebruik dit boek over de OR en AI als een naslagwerk. Lees de hoofdstukken die bij jouw situatie passen. De belangrijkste tips staan in kaders en je kunt checklists printen voor dagelijks gebruik.

praktische tips

- print de checklists voor OR-vergaderingen
- bewaar sjablonen voor hergebruik bij AI-situaties
- gebruik de scenario's als discussietool met je OR-team
- deel relevante hoofdstukken met management bij gesprekken/onderhandelingen
- gebruik de voorbeeldbrieven in de bijlagen

Zie bijlage K: hand-out voor de Bestuurder — invoering van AI met OR-meerwaarde voor concrete bestuurdersacties en RACI.

als je vastloopt

Bij complexe situaties kun je terecht bij:

- [CT2.nl](https://www.ct2.nl) voor training en advies
- toezichthouders voor handhaving
- OR-netwerken voor ervaringsuitwisseling

“de wet is het minimum,
de relatie is het maximum”

Sander Vrugt van Keulen

CoachSander

over de schrijver

Meer dan 20 jaar geleden ben ik als trainer begonnen. In de loop der jaren heb ik een metamorfose doorgemaakt. Eerst van trainer naar coach, later van coach naar procesbegeleider.

Mijn jarenlange ervaring zet ik in om de medezeggenschap in veel organisaties te moderniseren in een vorm die past bij de huidige samenleving én bij de organisatiecultuur. Daarbij streef ik naar een participatievorm waaraan alle medewerkers binnen de organisatie kunnen en willen meedoen.

Kennis van de WOR (en andere wetgeving) is voor OR-leden van groot belang: niet om hun rechten op te eisen, maar om te weten wat de rechten en plichten zijn. En bovenal om samen met de Bestuurder tot de beste besluiten te komen.

gericht op praktische uitvoering

Tallose keren per jaar ga ik met ondernemingsraden het gesprek aan over de WOR en andere wetgeving, maar ook over de meest optimale interne werkwijze van de OR. Tijdens deze sessies leer ik ondernemingsraden en Bestuurders de vele ins en outs van het OR-werk. Ik doe dat op een uiterst praktische en uitvoerbare wijze: hoe voer je als OR en Bestuurder je taken goed uit, op een manier die past bij de organisatie en de cultuur in die organisatie.

Op basis van de vele gesprekken en ervaringen als trainer/coach en adviseur bij talloze organisaties heb ik dit OR praktijkboek samengesteld. Vanzelfsprekend ben ik daarbij niet over één nacht ijs gegaan. Daarnaast zijn alle teksten getoetst door AI-expert Max Dinser van Digital Bricks.

constructief overleg

In mijn werk als trainer, coach, procesbegeleider en adviseur streef ik naar betere en constructievere manieren van overleg en besluitvorming. Ik maak er werk van om samen nieuwe vormen van participatie te ontdekken. Het geeft mij voldoening om verantwoordelijkheden laag of lager in de organisatie te leggen. Met deze uitdagingen ga ik samen met ondernemingsraden en directies vol overgave aan de slag.

Meer weten?

Ik kom graag een keer [praten over de taken van de OR bij het AI-beleid en de veranderingen van software](#) bij jou in de organisatie en hoe je daar als OR het beste mee om kunt gaan in jouw organisatie. Ik hoor graag van je.

Sander Vrugt van Keulen
CT²

specialist groepsdynamiek en
participatie / coach / facilitator
ondernemingsraden

eerder verschenen in de OR toolbox met praktijkboeken en expertgidsen

Dit OR praktijkboek is onderdeel van een reeks **OR praktijkboeken**, **OR expertgidsen** en sjablonen die samen de OR toolbox vormen. Alle onderdelen van de OR toolbox zijn te downloaden via CT2.nl. **De OR praktijkboeken** zijn ook in gedrukte vorm te koop en hebben extra bonusmateriaal via een speciale inlog die voorin het boek staat vermeld.

Eerder verschenen in de OR toolbox de volgende titels:

- OR expertgids: kandidaten werven voor OR-verkiezingen
- OR expertgids: duurzaamheid en ESG rapportages
- template OR-jaarverslag op één A4
- OR praktijkboek: ondernemingsraad en de Wet toekomst pensioenen
- OR praktijkboek: de OR en thuiswerkbeleid
- OR expertgids: werkkostenregeling 2024
- eBook OR-basisbegrippen en OR-begrippen
- eBook draaiboek verkiezingen ondernemingsraad
- eBook instemming en advies

Als OR heb je behoefte aan een gelijkwaardige positie aan tafel, een helder proces en maatwerk. Je wilt een begeleider die past bij jullie manier van werken en die vooraf helpt om het vraagstuk scherp te krijgen. Je werkt het meest effectief in drie stappen: goede voorbereiding, doelgerichte trainingsdag(en) en een kort nazorgmoment om te checken wat het heeft opgeleverd en wat nog nodig is.

Je houdt zelf de regie over de inhoud en de keuzes. Je verwacht dat niemand stappen overslaat: eerst het beeld compleet, dan afwegen, dan besluiten. Je werkt in vaste fasen (situatie in kaart, opties, besluit, uitvoering, evaluatie) met duidelijke afspraken en follow-up. Je overleg volgt de WOR (art. 24/25/27/30), zodat besluiten begrijpelijk zijn, draagvlak hebben en zichtbaar resultaat geven.

CT² is daarbij je vaste partner: we zorgen voor een begeleider die past, bewaken het proces en maken de opbrengst zichtbaar. Zo staat de OR sterker aan tafel — nu én bij volgende dossiers.

inhoudsopgave

inleiding: AI: wat moet de OR daarmee?	3
gebruiksaanwijzing	5
 deel 1: wat is AI en wat betekent het voor medewerkers?	 13
1. wat is AI?	14
verzamelnaam	14
waarschijnlijkheid berekenen	15
geen 100% automatisering	15
niet transparant of objectief	16
AI verandert voortdurend (en dus de definities ook)	16
wat is AI-beleid?	17
waarom AI-beleid nodig is	18
voor de Bestuurder	18
wat wij je nu aanraden te doen:	18
 deel 2: wat is de rol van de OR bij invoering en uitvoering van AI in de organisatie?	 19
2. rol van de OR bij AI-beleid	20
formele positie van de OR	20
strategische rol van de OR	21
samenwerking met de Bestuurder	21
wat wij je nu aanraden te doen	22
 3. het belang van de OR bij AI-toepassingen	 23
waarom AI-toepassingen (bijna) altijd OR-zaken zijn	23
AI groeit snel: kleine tools, grote impact	24
wat wij je nu aanraden te doen	24
 4. AI voor medewerkers: AI-risico's voorkomen	 25
AI maakt keuzes	25
AI: kans op uitsluiting of ongelijkheid	25
AI raakt direct aan OR-rechten en maatschappelijke waarden	26
veranderingen in werk, beoordeling en aansturing	26
gevolgen van AI vaak onderschat	26
OR-bescherming medewerkers = organisatiebescherming	27
sociale en psychische gevolgen	27
privacy van medewerkers	28
wat wij je nu aanraden te doen:	29

inhoudsopgave

5. drie scenario's: voor elke OR een actieplan	30
scenario 1: reactief – de organisatie gebruikt AI zonder OR	30
scenario 2: proactief – onbewuste Bestuurder (vooral MKB)	32
scenario 3: collaboratief – goede samenwerking met Bestuurder	34
6. praktische hulpmiddelen voor de OR	36
hulpmiddelen binnen de OR	36
hulpmiddelen van CT ²	37
externe hulpmiddelen	37
bijlagen met voorbeelden en achtergrond	37
casestudie AI-incident Samsung	38
7. escalatie en handhaving	40
waarom escalatie belangrijk is	30
interne escalatiestappen	41
externe escalatiestappen bij overtredingen	42
handhaving	42
wat wij je nu aanraden te doen	44
deel 3: wat kan/moet de OR zelf met AI: gevaren in je OR-werk	45
8. AI-risico's voor de OR	46
welke risico's vormen AI-tools voor jou als OR-lid?	46
AI-fouten niet altijd herkenbaar	46
geheimhoudingsplicht en AI-gebruik	46
waarom AI-resultaten voor OR-werk vaak fout zijn	47
concrete do's en don'ts voor AI-gebruik door de OR	47
WEL doen met AI:	49
NIET doen met AI:	49
9. praktische aanpak: juiste manier van AI-gebruik door de OR	50
alle OR-leden leren over AI	50
gedragscode voor veilig AI-gebruik	51
infogram: OR AI-beleid voor eigen gebruik	51
checklist: veilige AI-tools voor OR-werk	55
concrete afspraken maken met de Bestuurder	56
wat wij je nu aanraden te doen	57
actieplan AI-gebruik in de OR	58

inhoudsopgave

deel 4: juridisch kader OR, ontwikkelingen, internationale context, toezicht en handhaving	59
10. juridische OR-bevoegdheden	60
voor de Bestuurder	61
Artikel 25: adviesrecht bij AI-implementaties	61
Artikel 27: instemmingsrecht bij AI met persoonsgegevens	62
AVG: de OR als privacybeschermingsinstrument	63
aandachtspunten toetsing privacyrisico's bij AI	64
Artikel 31: informatierecht voor AI-transparantie	66
praktische beslisboom: van adviesrecht tot instemmingsrecht	67
Artikel 23.3: initiatiefrecht om proactief te zijn met AI-beleid	68
Artikel 16: externe deskundigheid bij complexe AI	68
wat wij je nu aanraden te doen:	68
11. ontwikkelingen 2025–2027	69
korte terugblik: wat er in 2025 al wettelijk veranderd is	69
inhaalstrategie	70
augustus 2026: risicovolle AI volledig regelen	70
verplichte wettelijke controles vanaf augustus 2026	72
augustus 2027: volledige AI-wet van kracht	73
ondersteuning OR door toezichthouders bij negeren WOR-procedures	74
complete tijdlijn: alle belangrijke data op een rij	74
praktische actiemomenten voor OR	75
wat wij je nu aanraden te doen	75
casestudie AI-incident Clearview	76
12. internationale context	78
waarom een EU-baseline nodig is	78
praktijkvoorbeeld	78
afhankelijkheid van leveranciers verkleinen	78
wie doet wat	79
wanneer de organisatie moet ingrijpen	80
wat wij je nu aanraden te doen	80

inhoudsopgave

13. overheidstoezicht en handhaving	81
wie houdt toezicht	81
middelen toezichthouders	81
de OR als partner bij handhaving	82
wanneer je opschaaft: de escalatieladder	82
Vier manieren om bias te herkennen (minimaal twee gebruiken):	83
AI op peil houden: controleren en bijstellen bij veranderingen AI-prestaties	84
wat wij je nu aanraden te doen	84
deel 5: bijlagen	86
BIJLAGE A strategische focus per sector	88
BIJLAGE B AI-beleid Gereedheid onderzoek	92
BIJLAGE C EU AI-wet risicocategorieën in detail	94
BIJLAGE D1 uitgewerkt stappenplan scenario 1	100
BIJLAGE D2 uitgewerkt stappenplan scenario 2	103
BIJLAGE D3 uitgewerkt stappenplan scenario 3	108
BIJLAGE E escalatie bij niet-medewerking van de Bestuurder	113
BIJLAGE F informatiebronnen voor en over AI	116
BIJLAGE G toezichthouders (nationaal en sectoraal)	118
BIJLAGE H bronnen internationaal (niet EU/NL)	119
BIJLAGE I internationale AI-governance vergelijking	124
BIJLAGE J begrippenlijst	125
BIJLAGE K hand-out voor de Bestuurder — invoering van AI met OR-meerwaarde	127

deel 1

wat is AI en wat
betekent het voor
medewerkers?